

Hvor mye finnes mellom himmel og jord? Ikke så mye

Statlig kvadr

Anders K. Krabberød

MED ANDRE ORD

I første akt av Shakespeares Hamlet dukker Hamlets far, kongen av Danmark, opp som spøkelse for å fortelle at han har blitt myrdet. Horatio, en venn av Hamlet, ser med vantro på spøkelset. Men Hamlet roer ham ned og sier til ham: «Det er mer mellom himmel og jord, Horatio, enn det drømmes om i din filosofi».

Horatio er student ved Universitetet i Wittenberg, og er en rasjonalist som er kritisk til at det finnes spøkelses. Filosofistudiet, som Hamlet referer til, rommet på starten av 1600-tallet en blanding av logikk, etikk og naturvitenskap. Hamlets ord til Horatio brukes ofte til å legitimere troen på uforklarlige og til tider ganske bisarre fenomener, for eksempel astrologi og engler, homeopati, healing, hydroterapi og annen form for alternativ behandling. Siden vitenskapen ikke kan forklare alt, må det bety at det er en mulighet for at horoskoper faktisk kan gi et innblikk inn i framtiden og at homeopati fungerer vel så godt som skolemedisin. Stemmer det?

Interesse for alternative behandlinger i Norge er økende. Faktisk rapporterer så mange som 49 prosent av befolkningen at de har brukt en eller annen form for alternativ behandling. Etter en offentlig utredning om alternativ medisin (NOU 1998:21) bestemte Helse- og omsorgsdepartementet i 2007 å opprette et Nasjonalt informasjonssenter for alternativ behandling (NIFAB). Motivasjonen for å opprette senteret er i utgangspunktet ganske god: å samle opp den informasjon og forskning som finnes på området «alternativ behandling» på ett

FAKTA

Saken:

n I 2007 opprettet Helse- og omsorgsdepartementet et Nasjonalt informasjonssenter for alternativ behandling (NIFAB).

n Dette statlige organet har som oppgave å opplyse om alternativ medisin, men driver i stedet misjon, mener Anders K. Krabberød.

n I denne kronikken ser han nærmere på hvordan behandlingsformene som omtales på NIFAB står seg i et vitenskapsteoretisk lys.

n En må være ydmyk for at skolemedisinen ikke er ufeilbarlig, men det er en logisk feilslutning å tro at alle andre former for behandling vil være legitime, konkluderer han.

n Kronikken er trykket i studenttidsskriftet argument nr. 5/2009.

Forfatteren

n Anders K. Krabberød (f. 1977) har hovedfag i filosofi og holder på med en master i biologi ved Biologisk institutt, Universitetet i Oslo.

behandlingsformer som akupunktur, healing og homeopati.

Mye av det som faller under den brokete paraplyen alternativ behandling faller også inn under kategorien pseudovitenskap. Med pseudovitenskap menes ofte noe som prøver å fremstå som vitenskapelig ved å late som om det er underlagt en vitenskapelig metode – uten faktisk å gjøre det – eller som benytter et kvasivitenskapelig vokabular.

Pseudovitenskap omfatter mye mer enn alternativ medisin. Astrologi, kryptozoologi, alkymi og Intelligent Design er andre kjente eksempler. Selv om de alternative behandlingene som beskrives av NIFAB ikke har en felles tilnærming til sin virksomhet, er det mange av dem som baserer seg på et kvasivitenskapelig vokabular, uten at det egentlig er belegg for de forklaringene som gis. Studenttidss-

«Siden vitenskapen ikke kan forklare alt, må det bety at horoskoper gir sanne svar?»

sted slik at brukere har en kilde å henvende seg til når det er noe de lurer på. De har en flott designet hjemmeside som alle interesserte kan klikke seg inn på. Her ligger det for øyeblikket beskrivelse av nærmere 50 forskjellige typer med alternativ behandling, fra rolfsing og ørelysterapi til mer kjente

skriftet *argument* har tidligere presentert synspunkter for hvorfor homeopati ikke er basert på en holdbar vitenskapelig teori (se *argument* nummer 5/2008 og 1/2009).

Mange av behandlingsformene tyr til en eller annen form for energi eller energifelt som skal

ALTERNATIVT PARADOKS: Tilhengere av alternative behandlingsmetoder nekter ofte å underlegge

behandles. I Tankefeltterapi (TFT) hevdes det for eksempel at kroppen inneholder tankefelt som kan manipuleres med trykk på spesielle punkter i en bestemt rekkefølge. Denne type tankefelt er ikke dokumentert og eksisterer antageligvis bare for dem som driver med TFT.

Det er vanlig å rettferdiggjøre de alternative behandlingene med å si at vitenskapen kan ta feil, og at den ved flere anledninger opp gjennom historien har tatt feil. Eksempler som frenologi, det geosentriske verdensbildet og alkymi trekkes ofte fram.

Dermed, hevder tilhengerne av pseudovitenskapene, kan det hende at vitenskapen tar feil nå også, for eksempel ved at det er

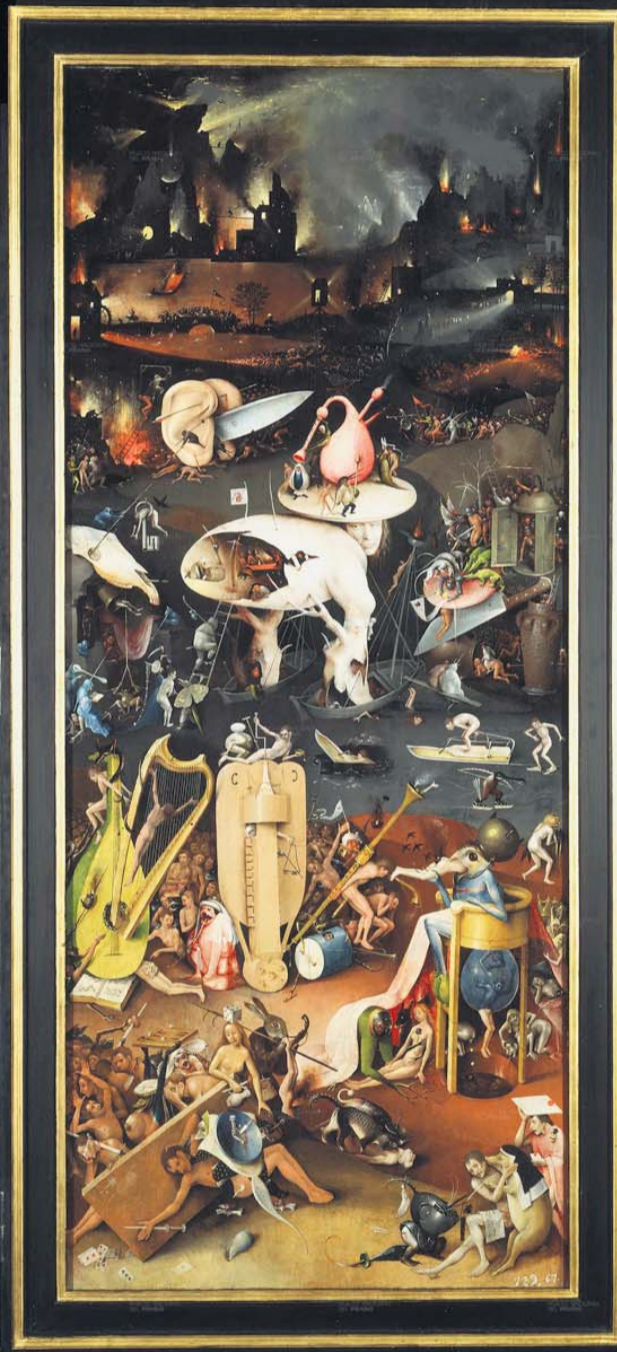
mulig det finnes tankefelt eller ukjente og hittil mystiske energibaner i kroppen. I den offentlige utredningen om Alternativ medisin fra 1998 heter det: «Den vitenskapelige forståelsen av sannhet er ikke entydig og absolutt.»

Fra et vitenskapsteoretisk standpunkt kan nok det stemme. Rett og slett fordi vi ikke har et arkimedisk punkt utenfor vitenskapen som vi kan bruke for å verifisere de teoriene vitenskapen holder for sanne nå. Men vil det si at det motsatte ikke er mulig? Vil det si at vi heller ikke kan finne fram til de påstandene om verden som er feilaktige?

Det er her den vitenskapelige metode kommer inn. Hovedpoen-

mye som mange tror, skriver Anders K. Krabberød.

akksalveri

ILLUSTRASJON: THE GARDEN OF HEAVENLY DELIGHTS, HIERONYMUS BOSCH

dette tilfellet manglende) effekten drukner i en lang rekke tomme påstander.

Det er i det hele tatt liten, om noen, kritisk diskusjon av de behandlingsformene som finnes på den statlige informasjonssiden. Men det er derimot mange uttalelser som peker i positiv retning. Dermed kan det fort oppfattes som om NIFAB går god for behandlingsformer som ikke bare mangler dokumentert effekt, men også går god for behandlinger som det er dokumentert at ikke virker, som for eksempel homeopati. Hvorfor er det ikke tatt med en lengre kritisk diskusjon av behandlingene under de forskjellige beskrivelsene?

Den eneste effekten som mange av de alternative behandlingene kan vise til er ikke mer enn placeboeffekten. Men den effekten kan en hvilken som helst terapi ha, uavhengig av virkemåte så lenge den som undergår terapien har forventning til og tro på at den virker. Dermed kan den lukes ut som en av de operative effektene ved alternativ medisin.

Tilhengerne av alternative behandlingsmetoder mener at den form for behandling ikke kan underlegges den vitenskapelige metode. Hvorfor ikke? Hva er det med den type behandling som gjør at den ikke skal kunne måles eller etterprøves av andre? Hvorfor beholder de da det kvasivitenskapelige vokabularet?

Selvfølgelig skal en være ydmyk og ikke påstå at skolemedisinen sitter på alle svarene; det gjør den nok ikke. Men det er en logisk feilslutning å tro at alle andre former for behandling vil være legitime. Derfor må det være lov å opplyse om viten som er etablert, som for eksempel at homeopati ikke har noen effekt utover placeboeffekten, og å sette spørsmålsteget ved at et nasjonalt informasjonscenter presenterer påstander som ikke kan underbygges.

Anders K. Krabberød

seg den vitenskapelige metode, men insisterer likevel gjerne på å beholde et kvasivitenskapelig vokabular, skriver Anders K. Krabberød.

get med en vitenskapelig metode er at de funnene forskeren gjør skal være så objektive som overhodet mulig. Ved å følge klare prinsipper ønsker man å luke ut politiske og personlige interesser som forskeren eventuelt måtte ha ved å gjøre forsøket.

Noen elementer ved den vitenskapelige metode inkluderer: etterprøvnbarhet, at resultatene også skal kunne oppnås av andre enn de som opprinnelig gjorde forsøket; målbarhet som sørger for en viss standardisering av målemetoder; og kontrollbarhet slik at man kan luke ut andre elementer enn de man undersøker.

Etter Karl Poppers kritikk av den logiske positivismen er også falsifiserbarhet med som en

vanlig forutsetning for vitenskapelighet. Det vil si at hypotesen eller teorien skal fremsettes på en slik måte at den i prinsippet skal kunne la seg motbevise. Det er ved hjelp av denne typen prinsipper at tidligere feilskjær fra vitenskapens side ble lukket ut. Eksempelvis ble tilstrekkelig data fremsatt til å vise at det geosentriske verdensbildet måtte forkastes til fordel for det heliosentriske. Frenologien måtte forkastes da det ble påvist at de kulene vi har på utsiden av kraniet ikke er korrelert med noen sjelsevner.

Ved å fremme prinsipper som skal sørge for nøytralitet vil vitenskapen til en hver tid være åpen for revisjon og endringer. **Informasjonen på NIFAB** skal

etter eget sigende være nøytral og skal verken fremme eller hemme bruken av alternativ behandling i Norge. Problemet er bare det at informasjonen ikke fremstår som nøytral. Av 48 «behandlingsformer» som beskrives på nettsiden er det kun to som har noen form for dokumentert effekt. Nå skal det i rettferdighetens navn innrømmes at NIFAB har med en kort setning ved hver av de forskjellige behandlingsformene som sier at den gjeldende behandlingen ikke har noen kjent effekt. Men den kommer først etter en lang liste over symptomer behandlingen angivelig skal kurere og hvordan behandlingsformen tilsynelatende virker. Opplysningen om den faktiske (i

Ordforklaringer:

Frenologi: læren om at det er mulig å avlese en persons egenskaper ved å kjenne på utsiden av kraniet.

Geosentrisk og heliosentrisk verdensbilde: henholdsvis at jorden eller solen er sentrum av universet (eller vårt solsystem).

Kryptozoologi: læren om dyr hvis eksistens er høyst usikker, som for eksempel Loch Ness-monsteret og Bigfoot.

Logisk positivisme: Troen på at utsagn kan verifiseres med referanse til hvordan den fysiske verden virkelig er.

Arkimedes punkt: hypotetisk punkt der observatøren kan få et objektivt totalbilde av undersøkelsen han bedriver.

Karl Popper (1902-1994): Vitenskapsteoretiker og filosof. Mest kjent for «The Structure of Scientific Discovery» (1935).

Alternativ behandling: alle former for behandling som ikke er skolemedisin.